

Юхимик Ю. В.
 доктор філософських наук, доцент, професор
 кафедри дизайну та реклами, Національний
 педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова
 (Україна, Київ), w-w-v@ukr.net

АСОЦІАТИВНА ОСНОВА СПРИЙНЯТТЯ ЗНАКОВИХ МОВ МИСТЕЦТВА

Аналізується феномен асоціативності – психоемоційної основи сприйняття мистецтва, важливого фактора виявлення художніх смислів, необхідної передумови існування та сприйняття знакової основи художніх мов. Асоціативність трактується як спосіб досягнення художньої виразності, виявлення зв'язків чуттєвих образів з емоційно-смисловими уявленнями, збереженими у культурній пам'яті людства. Виявляється специфіка асоціативного сприйняття знакового рівня у зображальних та незображальних видах. Асоціативність розглядається як основний механізм актуалізації установки, пам'яті, уяви, фантазії, який “вмикається” знаковими елементами художньої форми. Асоціативність визначається як засадничий психологічний чинник реалізації різних рівнів художньої комунікації. Здійснений аналіз є базою подальшого дослідження специфіки адекватного осмислення твору як важливої мети мистецької комунікації.

Ключові слова: асоціативність, асоціативний фонд, художнє сприйняття, художній знак, художня комунікація.

Поглиблений аналіз специфіки естетичної діяльності людини, насамперед, у сфері мистецтва як ядра естетичної культури, неможливий без послідовної побудови загальної теорії творчої діяльності людини та її складових – естетичних теорій художньої творчості, художнього виконавства, художнього сприйняття. У сучасній культурній ситуації, яка демонструє спроби радикального переосмислення і сутності мистецтва як такого, і окремих складників художньої комунікації, ця проблема виявляється особливо актуальною. Попри ряд кризових моментів у сфері мистецтва, намагання радикально модифікувати дійсну його сутність та навіть підмінити симулятивними проявами численних артпрактик, цей вид духовної творчості ще раз слід визнати важливим сучасним фактором духовного впливу. Як відомо, у мистецтві ми маємо справу з художньою реальністю, яка у перетвореній формі, за допомогою особливої знакової організації являє специфічну систему значень та смислів буття, представлених кризь призму авторської художньої свідомості. Дія творів мистецтва на особистість реципієнта відбувається не прямолінійно, а асоціативно опосередкованим чином; асоціативність при цьому виступає і важливим фактором формування художніх смислів твору, і необхідною передумовою самого існування та наступного сприйняття знакової основи худо-

жніх мов різної видової спрямованості. Завдяки тій особливій ролі, яку вона виконує в мистецтві, асоціативність як “спосіб досягнення художньої виразності, що ґрунтується на виявленні зв'язків чуттєвих образів, ... з уявленнями, що зберігаються у пам'яті або закріплені у культурно-історичному досвіді людської життєдіяльності” [3, с. 23] опиняється у колі безумовно важливих, однак до цього часу мало досліджених естетичних проблем.

Основний науковий дискурс дослідження проблеми асоціативності традиційно представляє психологія (А. Бен, Г. Спенсер, З. Фрейд, Г. Еббінгауз, Р. Немов, К. Леонгард, А. Кестнер); аналіз ролі асоціативності у розвитку інтелектуальних можливостей людини знаходимо у класичних філософських працях Дж. Локка, Т. Гоббса, Р. Декарта. Особливо ж важливою і визнаною є роль асоціативності у процесах мистецької комунікації, однак у переважній більшості дослідники обмежуються аналізом окремих виявів асоціативної специфіки у конкретних видових площинах – насамперед, у літературі (І. Франко, І. Савранський, Н. Болотнова, Л. Прокоф'єва) та музиці (В. Медушевський, Д. Кірнарська, В. Петрушин, В. Остроменський). Разом з тим, безперечною є базова універсальність дії асоціативних механізмів на всіх рівнях мистецької системи, заключною ланкою якої є процес сприйняття та емоційно-смислового осягнення твору реципієнтами. Виявлення специфіки асоціативності як засадничого чинника художньо-естетичного сприйняття, яка досі не стала предметом належного наукового естетичного дослідження, і складає завдання статті.

Художнє сприйняття – процес багаторівневий, що виявляє власну специфіку, будучи, одночасно, ізоморфним процесам художнього творення. У структурі художнього сприйняття знаходить своє відображення система взаємозв'язків між гносеологічними, аксіологічними, семіотичними аспектами авторського творчого процесу; тут не менш активно функціонують аналогічні психологічні складові – установка, пам'ять, уява, фантазія, уявлення, механізми асоціювання. Особливою у цих процесах виявляється роль асоціативної роботи психіки реципієнта – адже художній твір може бути осягнутий та пережитий лише через призму актуалізованого особистого досвіду, світогляду, елементів естетичної свідомості. Саме асоціативність і стає основним механізмом актуалізації усього відзначеного комплексу, механізмом, який “вмикається” знаково-формальними елементами, що є носіями ідеальних авторських смислів. Тим самим асоціативність перетворюється на засадничий психологічний чинник самого існування мистецтва, реалізації його художньо-комунікативної здатності. Очевидність значення асоціативності у функціонуванні художніх мов виявляють, насамперед, так звані незображальні види мистецтва – зокрема, музика, архітектура, лірична поезія. Для них асоціативність слугує фактично єдиним каналом, яким ідеальна авторська образна модель здатна увійти у свідомість реципієнта. Художнє сприйняття здійснюється при цьому як акт творчої особистісної асоціативної інтерпретації значень, закладених у знаковій організації мистецьких творів.

Кожний твір мистецтва являє собою єдність матеріальних елементів та ідеально-смислових аспектів. Процес же сприйняття подібної цілісності не обмежується

простим упізнанням представлених у ній об'єктів та явищ – навіть у найбільш міметично очевидних художніх зразках, оскільки і просте виявлення знайомих форм чи окремих формальних якостей завжди відбувається через призму особистісної психоемоційної характерності, що і призводить до цілком оригінальних та неповторюваних у кожному акті сприйняття результатів. Наслідком передачі реципієнтові пропонованої твором художньої інформації має стати певне “дешифрування” предметних, експресивних, понятійних значень її носіїв – елементів художньо–виразових засобів; тільки за цієї умови авторські смисли стануть доступними для сприйняття та переживання художнім адресатом.

Переведення сприйнятого чуттєвого образу на ідеальний рівень переживання смислових уявлень можливе лише на основі дії асоціативного механізму. Початковий, базовий шабел такого переведення полягає в осмисленні структурних елементів художньої мови, їх якості, логіки поєднання – тобто матеріального рівня твору. В актуалізації початкових асоціативних ланцюгів беруть участь усі матеріальні елементи художньої композиції; сформовані ж на цій основі образи–сприйняття творять базу для більш складної асоціативності наступного рівня – художніх асоціацій. Якісні характеристики матеріалу, фактури, особливості компонування – тобто безпосередні чуттєві їх образи – впливають на цілісний результат сприйняття художнього твору, характер та кінцевий вияв асоціацій, що ними стимулюються. Це, насамперед, стосується емоцій, що виникають як безпосередня психофізіологічна реакція на конкретні фізичні якості подразників –слухових (звуквисотність, гучність, тривалість, тембр), візуальних (колір, освітленість, насиченість, розмір, конфігурація), дотикових (м'якість, гладкість, пружність, температурний режим) – або ж як опосередкована синестезійна психофізіологічна реакція, стимульована суміжними відчуттями, коли, приміром, візуальні характеристики одночасно актуалізують відчуття звукові чи дотикові або ж навпаки. Сприйняття такої базової фізичної інформації викликає початкові, відносно прості емоційні реакції – на зразок задоволення–незадоволення, збудження–заспокоєння, напруження–релаксації. На цьому рівні відбувається елементарне чуттєве пізнання твору, яке поки що ще не заторкує його глибинних смислових аспектів, однак творить основу для виникнення наступних складніших емоційно–почуттєвих станів.

Речові елементи мови будь–якого мистецького виду можуть бути сприйнятими лише у випадку, якщо вони виявляють певне значення – тобто здатні передавати певну ідеальну інформацію про те, що знаходиться за їх матеріальними межами, виконувати функцію знака, що інформує про певні явища чи певні смисли. Умовою сприйняття такого знака слугує наявність попередньо складеного у нашій свідомості зв'язку між його чуттєвим образом та внутрішнім значенням. Цей зв'язок – асоціація, що ґрунтується або на прямій, очевидній подібності знаків та відповідних їм об'єктів; або на причинно–наслідкових їх відношеннях; або ж на попередній домовленості (конвенційності) про подібний зв'язок.

У художньо–знакових системах мистецтва знаки функціонують як розгалужені комплекси предметно–смислових значень та експресивно–виразових можливо-

стей. Значення таких знаків неможливо наперед вивчити, засвоїти у незмінно–конкретному смисловому обсязі – на відміну, приміром, від знаків наукових, функціонування яких передбачає саме точну однозначність трактування та попереднього засвоєння. Неможливо домогтись про спільну конкретно визначену для всіх асоціацію, пов'язану з художнім знаком – адже неможливо уявити існування хоча би двох людей з цілком ідентичними індивідуальними асоціативними фондами, створеними на основі даної художньо–знакової системи, з цілком однаковим рівнем засвоєння елементів суспільних асоціативних фондів, складених у дану культурно–мистецьку добу, та тотожним досвідом спілкування з художніми зразками, створеними на базі даної художньо–знакової системи. Звичайно, найбільш значні асоціативні зв'язки виявляються у головних аспектах подібними для багатьох реципієнтів спільного культурного середовища, однак при цьому вони неминуче супроводжуються цілим рядом суто індивідуальних для кожного асоціацій. Очевидною є залежність повноти та якості художнього сприйняття від набутої людиною здатності розуміти знакову мову мистецтва; ця ж здатність, у свою чергу, залежить від обсягу та якісного наповнення індивідуальних асоціативних фондів кожного окремого реципієнта.

Для оволодіння художніми знаками необхідною є жива практика спілкування з мистецтвом, у якій поступово розкривається повнота та різноаспектність їх значень. Виявлення кожного смислового нюансу супроводжується його закріпленням у пам'яті за допомогою асоціативного механізму. У подальшому ж асоціативний механізм дозволяє оперувати виключно “чистими” значеннями, знятими з відповідних речових носіїв та у такому вигляді збереженими у пам'яті. Сприйняття художнього об'єкту збуджує різноманітні предметні, смислові, сугестивні значення знаків, які у ньому містяться. С. Ейзенштейн відзначав стосовно впливу кінознаків: “...окремі фрагменти діють не як зоб'раження, а як подразники, що провають асоціації” [4, с. 41].

Зазначимо, що художня освіченість не є тотожною знанню просто фактичного матеріалу з історії мистецтва; її суть становить оволодіння багатоманітністю художньо–образних знаків різних видових та стилевих мистецьких систем, що у подальшому дозволяє легко розуміти художні мови цих систем та “закодовану” ними художньо–смисловою інформацію, перетворює осягнення образних знаків на вільний та невимушений підсвідомий процес, супроводжуваний художньо–естетичним задоволенням чи навіть насолодою.

Загальновідомим є умовний класифікаційний поділ мистецтв на зображальні (як живопис, скульптура, графіка, орієнтовані насамперед на представлення смислів через відомі та легко упізнавані природні форми) та виразальні (як музика та архітектура, спрямовані здебільшого на передачу смислів шляхом відтворення динамічних характеристик внутрішніх психоемоційних процесів чи світоглядно–соціальних характеристик соціального співжиття). Пояснення фактів відмінності художніх мов та знакових значень обох видових систем можна відшукати у специфіці асоціативної природи їх функціонування. Так, приміром, живопис спирається на зорову асоціативність, механізми якої вмикують візуальні елементи зовнішньої форми об'єктів; останні ж

викликають актуалізацію відповідних їм емоційних станів. Звідси цілком зрозумілим стає значення повідомлюючих іконічних знаків (знаків–зображень). При всій художній умовності представлення ці знаки зберігають ознаки реальних форм природних об'єктів оточення. У разі ж суттєвого деформування вихідної форми зображення перестає “упізнаватись” реципієнтом та втрачає здатність стимулювати виникнення предметних та емоційних асоціацій. Разом з тим, приміром, образотворче мистецтво користується особливою знаковою іконічністю, у якій на предметні значення накладаються емоційно–смысловий шари значень, що у підсумку призводить до становлення синтетичних – повідомляюче–сугестивних знаків, які відіграють у живописі провідну роль.

Музика ж натомість спирається на асоціативність слухову. Твір музичного мистецтва – це певна акустично–звукова структура, яка здебільшого не містить жодних предметно–повідомлюючих знаків і, відповідно, зображень матеріальних реалій. Якщо у музичному творі не бере участі жоден позамузичний чинник – програма, текст, рух, жест – то зміст його не може бути переданий через опис конкретних об'єктів чи явищ. Змістом музики стає, передусім, внутрішній духовно–емоційний стан людини та динаміка його розгортання, через які як через суб'єктивно–особистісну призму можна виявити та пережити різні сторони буття – у тому числі і явища предметного світу, абстрактні поняття, складні прояви людської поведінки. Сприйняття цих аспектів та проявів людського буття через специфічну музично–образну форму можливе лише шляхом асоціативного мислення. Багатьом ситуаціям нашого життя властиве цілком визначене емоційне забарвлення; будучи представленими через відповідні, пов'язані з ними музичні структури (жвавий танок як елемент свята, закличні інтонації військової сурми як заклик до військового походу, характерні звороти григоріанського хоралу чи знаменного розспіву як частина християнського релігійного культу тощо) ці життєві обставини будуть цілком адекватно і впізнавано сприйняті та неодмінно асоціативно викличуть відповідний спектр емоційних станів, думок та розуміння суті авторської ідеї.

Сприйняття творів образотворчого мистецтва відбувається на основі тісної взаємодії життєвих, викликаних упізнаними зображеннями конкретних предметів, та художніх, викликаних власне естетичними якостями художньої форми (колериту, світло–тіньового моделювання, лінійних структур) асоціацій. Разом з тим, обидва асоціативні типи зберігають і певну самостійність; роль кожного з них може бути досить зрозуміло проаналізована. У випадку ж музичного сприйняття життєві та художні асоціації сплавляються у єдиний комплекс, розділити який практично неможливо. Звуки, які сприймає людина у звичайному житті, слугують джерелом інформації, необхідної для орієнтації у життєвому просторі. Ця інформація, однак, розшифровується за умови, що нам відомо, які саме звукові характеристики співвідносяться з тими чи іншими властивостями об'єктів та явищ. Звичайно це “розшифровування”, що відсилає до відповідного предметного адресата, відбувається підсвідомо. Крім того, звук здатен надати важливу інформацію емоційного характеру, оскільки якісні параметри звуків (звуквисотність, тембральність, напруженість, гучність тощо) асо-

ціюються з емоційно–виразовими повідомляючими можливостями людського голосу [1, с. 89–102]. Особливо роль при цьому відводиться інтонаційній стороні, яка з особливою очевидністю виявляє емоційний стан людини – і у процесах мовлення, і в музичному звучанні. У культурній історії були вироблені та зафіксовані деякі стійкі інтонаційні формули, що стали для людини умовними знаками певних емоцій. Звучання і наступне сприймання подібної інтонаційної формули асоціативно викликає і саму емоцію, стійко з нею пов'язану. Звукові відчуття викликають також асоціації з відчуттями, що відносяться до різних сфер: зоровими (звуки високі, низькі, світлі, яскраві, тьмяні, безбарвні тощо), дотиковими (звуки м'які, теплі, гострі, колючі, оксамитові тощо), навіть смаковими (звуки терпкі, пряні). В основі цього явища лежать предметні асоціації, що пов'язують у єдиний ланцюг різні якості предметів та явищ і різномірні відчуття, що ними викликаються. Подібні асоціативні зв'язки між властивостями звуків–знаків та відповідними властивостями предметів, явищ, процесів світу формувались у процесі соціокультурного розвитку людства і у сучасної людини, як вважають психологи, є, переважно, вродженими та не вимагають спеціальної підготовки слухача [2].

Наступний рівень простих асоціацій – ідеомоторні асоціації. Як свідчать експерименти, слухання музики супроводжується скороченням голосових зв'язок та іншими м'язовими напруженнями (мимовільне беззвучне інтонування, хитання головою та тілом тощо). При зоровому контакті з живописним твором наші пальці також наче торкаються зображених предметів, про що свідчать мимовільні скорочення відповідних м'язів руки. Результатом відзначеного явища стає виникнення особливих емоційних асоціацій, пов'язаних з подібним фізичним напруженням. Таким чином, приміром у музиці, формується нижчий, біологічний рівень звуко–емоційних асоціацій. Їх актуалізація сприяє формуванню початкових звукових смислів, які у подальшому стають елементами структур складніших музичних художньо–образних уявлень. У реципієнтів з недостатнім рівнем естетичного розвитку процес сприйняття нерідко зупиняється на цій нижчій, біологічно–чуттєвій стадії; осмислення ж більш масштабних власне музичних образів – а, як підсумок, і самої суті музичного твору – виявляється при цьому неможливим.

Прості емоційні та конкретно–звукові асоціативні утворення тісно пов'язані між собою; взаємодіючи та взаємно збагачуючись, вони утворюють необхідну основу для подальшого, значно складнішого та ґрунтовнішого осмислення музичного твору, у якому особлива роль відводиться асоціативності вищих рівнів, що ґрунтується на відповідній художній підготовці та належному особистому досвіді аудиторії – асоціативності системного знакового рівня. У художньому творі кожний художній знак співвідноситься з іншими знаками – елементами системи просторово–композиційної, часової, колористичної, світлотіньової, лінійно–пластичної тощо знакової організації, – а, відповідно, специфічної системи умовностей. Проникнення у глибинні значення знакових утворень неможливе поза усвідомленням законів та логіки функціонування цієї системи. Їх засвоєння відбувається одним шляхом – формування у психіці особливих художніх асоціацій, специфічних для кожного мистецького виду. Цей процес відбувається на основі

життєвої та художньої асоціативності, що виникла та була закріплена у процесах попереднього сприйняття творів, сконструйованих у даній та в інших, раніше засвоєних системах. Системний знаковий рівень є проміжним між відзначним нижчим та вищим, інтелектуальним; він пов'язує перцепцію знаків з осягненням емоційно-сміслових їх значень. Так, у музиці функціонують такі поняття як “ладове відчуття”, “відчуття ритму”, “відчуття фактури” і т.і. Формування цих специфічних психомузичних властивостей можливе лише у тривалих процесах як спілкування із реально звучачою музикою, так і спеціального музичного вправлення. Упізнавання у звучачій звуковій тканині відповідних ладових, темпоритмічних тощо ознак викликає актуалізацію раніше закріплених за ними відповідних смислів та емоційних станів. Виникнення на цій основі нових смислових та почуттєвих структур здатне призвести до адекватного цілісного виявлення авторського задуму. Сприйняття знакового рівня полягає у виникненні безпосередніх образів цих знаків (мелодії, гармонії, темпоритму, фактури, принципів музичного розвитку) та синхронного асоціативного розкриття їх смислових значень. Таким чином поступово здійснюється послідовне осягнення образно-сміислової та емоційної сутності всього музичного твору в цілому.

Варто ще раз наголосити, що для успішного здійснення цього процесу необхідна відповідна підготовка, яка дозволить виявити та сформувані у своїй свідомості виразний образ кожного з елементів, слідкувати за їх розвитком, співвідносити їх з попереднім та актуально звучачим матеріалом. Особлива роль при цьому відводиться внутрішньомузичним асоціаціям, які пов'язують чуттєві елементи звукового матеріалу з відповідними їх образами та значеннями. Лише таке асоціативне співвіднесення незнайомих звукових утворень із уже знайомими, раніше “розшифрованими” та засвоєними, а тому і зрозумілими, і забезпечують адекватне сприйняття нового музичного матеріалу. Особливого значення це набуває при слуханні музики з максимально ускладненою новаторською мовою – в іншому випадку вона залишиться поза зоною сприйняття та художнього осмислення.

Важливо виявляється одночасно і роль асоціацій, здатних об'єднати сприйняття окремих найважливіших структурно-виражальних елементів твору з образами попереднього життєвого досвіду людини. Як наслідок, різноманітні інтонаційні, ритмічні, гармонічні, поліфонічні, тембральні складники твору актуалізують життєві уявлення та переживання слухачів – звичайно, за умови, що відповідні асоціативні ланцюги були сформовані у процесах попереднього спілкування з цим мистецьким видом. Більше того, формування подібних достатньо стійких асоціативних зв'язків визнається важливою причиною, що спричинила у свій час відокремлення чистої, незображальної музики від тісно попередньо пов'язаних з нею і насичених зрозумілими значеннями слова й танцювальної дії. На цій основі далі формуються асоціації системного рівня, які сприяють формуванню більш масштабних образів окремих частин музичної форми та усієї форми в цілому. Такі асоціації пов'язані не лише зі звуковими феноменами, а і з абстрактно-понятійними конструкціями, уявленнями, ідеями. Формування цього рівня

і виводить сприйняття на наступний рівень – рівень ідейно-сміслового осягнення образів.

Таким чином, виявляється, що функціонування асоціативності на кожному структурному рівні образного виявлення має свої особливості. Одночасно ефективна дія асоціативного механізму нижчого рівня забезпечує належне ідеальне осмислення вищих структурних рівнів розгортання художньої образності. Здійснений аналіз функціонування асоціативності на рівні сприйняття художньо-знакової специфіки художніх мов – зокрема, музичної – може слугувати базою для необхідного подальшого дослідження специфіки цілісного ідейного осмислення твору, що становить важливу мету, але, одночасно, і складну проблему успішного здійснення мистецької комунікації.

Список використаних джерел

1. Витт Н. В. Информация об эмоциональном состоянии и речевой интонации / Н. В. Витт // Вопр. психологии. – 1965. – № 3.
2. Назайкинский Е. О психологии музыкального восприятия / Е. Назайкинский. – М.: Музыка, 1972.
3. Эстетика: словарь / Абрамов А. И. [и др.]. – М., 1989.
4. Эйзенштейн С. М. Перспективы / С. М. Эйзенштейн. Собр. соч. в 6-и т. – М., 1964. – Т. 2.

References

1. Vitt N.V. Informaciya ob emocionalnom sostoyanii i rechevoy intonacii / N.V. Vitt // Vopr. psihologii. – 1965. – № 3.
2. Nazaykinskiy E. O psihologii musicalnogo vospriyatiya / E. Nazaykinskiy. – M: Musica, 1972.
3. Estetika: slovar / [Abramov A.I. I dr.]. – M., 1989.
4. Eysenshteyn S.M. Perspektivy / S.M. Eysenshteyn. Sobr. soch. v 6-i t. – M., 1964. – T. 2.

Юхимик Ю. В., доктор філософських наук, доцент, професор кафедри дизайну і реклами, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), w-w-v@ukr.net

Ассоциативная основа восприятия знаковых языков искусства

Анализируется феномен ассоциативности – психоэмоциональной основы восприятия искусства, важного фактора выявления художественных смыслов, необходимого условия существования и восприятия знаковой основы художественных языков. Ассоциативность понимается как способ достижения художественной выразительности, выявления связей чувственных образов с эмоционально-смысловыми представлениями, сохраненными в культурной памяти человечества. Исследуется специфика ассоциативного восприятия знакового уровня в изобразительных и неизобразительных видах. Ассоциативность рассматривается как основной механизм актуализации установки, памяти, воображения, фантазии, который “включается” знаковыми элементами художественной формы. Ассоциативность определяется основополагающим психологическим фактором реализации различных уровней художественной коммуникации. Представленный анализ является базой последующего исследования специфики адекватного осмысления произведения как важной цели художественной коммуникации.

Ключевые слова: ассоциативность, ассоциативный фонд, художественное восприятие, художественный знак, художественная коммуникация.

Yukhymyk Ju. V., Doctor of Philosophy, Associate Professor, Professor of design and advertising, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kiev), w-w-v@ukr.net

Associative Basis of Perception of the Sign Languages of Art

A phenomenon of associativity – a psychoemotional basis of artistic perception, an important factor of revelation of artistic senses, a necessary condition of existence and perception of a sign basis of the artistic languages – is analyzed. Associativity is understood as a way of achievement of artistic expressiveness, revelation of relations of sensory images with emotional and notional ideas kept in the cultural memory of mankind. A specific feature of associative perception of a sign level in the visual and non-visual kinds is investigated. Associativity is considered as a basic mechanism of actualization of set, memory, imagination, fantasy which is “activated” with the sign elements of the artistic form. Associativity is determined with the basic psychological factor of realization of different levels of artistic communication. The presented analysis is the basis of subsequent investigation of a specific feature of adequate comprehension of a work as an important purpose of artistic communications.

Keywords: associativity, associative fund, artistic perception, artistic sign, artistic communication.